

Az ugodi erdők történetéből

KOLOSSVÁRY SZABOLCSNÉ

Erdészeti- és állománytörténeti vizsgálataink ahhoz a kutatómunkához kapcsolódnak, amelyet az ERTI az ugodi erdészeti 1954 óta végez és amelyet *Márkus László* (5) ismertetett. Feladatunk az erdők történeti múltjának feltárása, hogy ennek ismerete is hozzájáruljon a jövőbeni gazdálkodás körvonalainak meghatározásához.

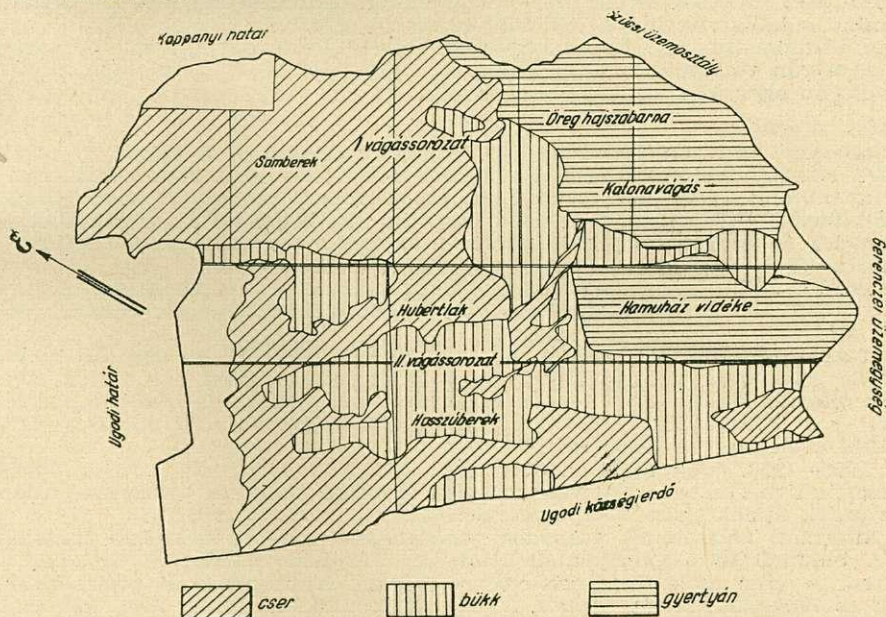
Munkánk az ugodi erdőkre a hitbizományi gazdálkodás alatt készült 1891—1910, 1911—1920 és 1921—1940 évekre szóló üzemtervekre és revíziókra épült fel. Adataikat az 1953-ban felvett és ma is érvényben levő első rendszeres állami üzemterv adataival vetettük össze, valamint részben felhasználtuk az első 5 évre vonatkozó felülvizsgálati jegyzőkönyvet. Történeti vizsgálatunk főleg azonban az 1891—1953 évekre, vagyis 62 évre terjed ki. Területileg az 1891. évi erdőterületet vettük, ami 2400 ha volt.

Az erdőgazdálkodás történetének feldolgozása során *Keresztesi Béla* (1) módszerét alkalmaztuk. Az állománytörténethez, vagyis az erdőrészek történeti változásának vizsgálatához az a módszer szolgált, amelyet *Márkus László* az ugodi bükk erdő-típusok fatermészeti vonatkozásairól írt doktori disszertációjával kapcsolatban kidolgozott. Ezzel a területrészek azonosítása az üzemtervi térképekre rácshálózat helyezéséből, illetve ezeken egyenletes hálózatban elhelyezett szűrőpontok alapján történik.

Az ugodi erdők termőhelyi viszonyaival és erdőtípusaival *Majér Antal* (2, 3) behatóan foglalkozott.

Az erdők az állami tulajdonba vétel előtt az 1873-ban alapított pápa—ugodi Esterházy hitbizomány ugodi üzemosztályát alkották. Erre először 1891-ben készült hatóságilag jóváhagyott üzemterv, addig 1884-től egy ideiglenes gazdasági terv volt érvényben.

Az üzemtervekkel szabályozott hitbizományi erdőgazdálkodás homlokterében a „legnagyobb pénzjövedelem szerzését” szolgáló fahasználat, valamint a vadászat állott. Az erdők produktivitásának növelésére irányuló törekvés azonban eltörpült a fahasználatok és az ezzel összefüggő üzleti tevékenység, valamint a vadtenyésztés mögött. Ennek ellenére az üzemtervi adatok történeti összehasonlításából az tűnik ki, hogy az ugodi erdőkben a vizsgált 62 év folyamán figyelemre méltó, pozitív változás következett be.

1. ábra

Időszak	A z i d ő s z a k				
	F ő h a s z n á l a t				E l ő -
	Előírás, m ³	Teljesítés		Időszaki éves átlag, m ³	
		m ³	%		
1891—1900	57 022	46 118	82	4612	10 075
1901—1910	66 625	73 599	110	7360	14 364
1911—1920	54 235	78 524	145	7852	9 893
1921—1930	52 300	45 972	88	4597	11 000
1931—1940	58 680	59 494	101	5949	8 910
1953—1958	41 149	37 770	92	6954	13 361

Az erdőbirtok állapota 1891-ben

A hatóságilag jóváhagyott üzemtervekkel szabályozott erdőgazdálkodás a következő állapotból indult ki: 1891-ben az erdőbirtok feltáratlansága miatt a terület 41,7 százalékát 100 évesnél idősebb (101—160 éves) állományok foglalták el és ezek fa-tömege az élőfakészlet 66,1%-át alkotta. A túltartott fatömeg 44,1%-a cser és 13,4%-a bükk volt. Az idős, kigyérült állományok nagy aránya, a szálalgtás, és legelőerdők kialakítása következtében a terület 47,9%-án a záródás nem érte el az 50%-ot.

Az 1891. évi részletes állományleírás és az üzemtervi térkép alapján az erdőbirtok képét, illetve a három fő fafaj elterjedését (elegyarány 50%) az 1. ábra mutatja.

Az erdőbirtok északi, északnyugati és nyugati peremrészein kigyérült, agyonlegeltetett, öreg cserések álltak (tölgy elegyaránya bennük átlag 20%). A belső részen általában bükkösök tenyésztek több-kevesebb gyertyán eleggyel. Mint az 1. ábra mutatja, Katonavágás és Hamuház vidéke 30—50 éves osztágaiban fő fafaj (átlag 70%) a gyertyán volt, míg az Öreg-hajszs-barna terület 30 éves állományait a bükk és a gyertyán egyenlő elegyarányban alkotta.

Használat, művelés

Valamennyi hitbizományi üzemterv fahasználati előírása a túltartott fakészletre épült fel. Ennek az élőfakészletben elfoglalt aránya 1940-re 2,2%-ra csökkent.

A fahasználat fokozódása az 1907-ben engedélyezett rendkívüli használatlaltal vette kezdetét. Ennek első lépése 1908—1910 között a kb. 29 000 m³ tölgy kiszálalása volt. A kitermelés és értékesítés kifejlesztésével kapcsolatban épült az 1911—1920. évek alatt a Huszárokélpusztá és Franciavágás közötti erdei vasút.

Az erdőhasználat célja elsősorban cser tűzifatermelés volt. A hitbizományi üzemtervi revíziók alapján megállapítható volt a kitermelt fatömegek időszaki éves átlaga (1. táblázat).

Mint az 1. táblázatból kitűnik, a véghasználati előírást legnagyobb mértékben 1911—1920 alatt haladták túl (145%) és a kitermelt fatömeg évi átlaga 10-100 m³ volt. Az előhasználatok terén — a revízió szerint a fahasználati célt szolgáló gyérítésekkel — a túlteljesítés 227%-ot ért el. A fahasználat hasonló mértéket ért el az 1901—1910 évek alatt is (9888 m³).

Az 1953—1958. évek alatt az évenkénti átlagosan kitermelt fatömeg 10 450 m³. A fahasználat mértékéhez a nevelő vágások fokozása (131%-os teljesítés), valamint a rontott erdők átalakításával kapcsolatos feladatok is hozzájárultak.

A kitermelt választékok arányára vonatkozóan 1933-ból származó adatokat közlünk. A bükkből és a gyertyánból általában 15%-ban iparifát és 85%-ban tűzifát termeltek. A cser csak tűzifának volt alkalmas. A tölgyből és kőrisből 30%-ban iparifát és 70%-ban tűzifát kaptak, a fenyőfélék esetében pedig 70% volt az iparifa kihozatal. A különböző lombfafajok 90%-ban tűzifát adtak.

Az iparifa kihozatal az utolsó 5 évben (1958—1962) 40—45% között mozgott a

áttekintése (m³)
 1958

a l a t t

Teljesítés		Időszaki éves átlag, m ³	Esetleges használatra előírva				Az időszak alatt összes, m ³	Időszaki éves átlag, m ³
m ³	%		Előírás, m ³	Teljesítés		Időszaki éves átlag, m ³		
				m ³	%			
10 147	101	1015	—	—	—	—	56 265	5 627
9 931	69	993	110	15 350	14	1535	98 880	9 888
22 484	227	2248	—	—	—	—	101 008	10 100
8 606	77	861	3500	—	—	—	54 575	5 458
14 052	158	1405	3500	—	—	—	73 546	7 354
17 481	131	3496	—	—	—	—	55 251	10 450

kitermelt fatömegetől és a besorolt állományok minőségétől függően. A választékok százalékos aránya átlagosan a következő: fűrészrönk 21%, papírfa (bükk) 2%, fagyártmányfa 16%, egyéb iparifa 2%. Összes iparifa tehát 41%. Vastag tűzifa 47%, vékony tűzifa 12%.

A második világháború előtti években a fát tengelyen közelítették az erdei vasúthoz és ezzel Franciavágás vasútállomására szállították. 1958-ra a szállító pályák (beleértve az erdei vasutakat is) 9,9 km hosszát érték el, a feltártság 2,95 fm/ha volt. 1964-re a szállító pályák hossza 23,4 km-re, a feltártság 6,92 fm/ha-ra növekedett.

Minden hitbizományi üzemterv tenyésztendő fajának a tölgyet írta elő arra hivatkozással, hogy a tölgy a Bakonyban őshonos és az általa korábban elfoglalt terület visszaszerzendő. Ez az előírás az 1891—1910. évek alatt a gyakorlatban csak kis részben tölgy, túlnyomó részben cserrel aláteljesítésben valósult meg. A fahasználatok fokozódásával és a tulajdonos anyagi helyzetének romlásával a mesterséges felújítás mértéke csökkent és az olcsóbb természetes felújításra építettek. A felújítások áttekintését a 2. táblázat mutatja.

Az 1953—1963. évi erdősítési előírásokat és ezek első 5 évi teljesítését a 3. táblázat közli. Adatai az állami erdőgazdálkodás alatti felújítási tevékenység fokozódását bizonyítják.

A hitbizományi gazdálkodás alatt a gyérítéseket általában túlteljesítették, a tisztításokat elhanyagolták. Az 1911. évi üzemterv megjegyezte, hogy „a cser és tölgy telepítések csak sínylődnék a gyorsabban növekvő életképesebb fajok elnyomása miatt”. A tisztítások elhanyagolását munkaerő hiánnyal magyarázták, de inkább a vadtenyésztéssel, a vad számára sűrűségek teremtésével állott összefüggésben.

A vadállomány változását a következő adatok szemléltetik:

	1906	1910	1960
Szarvas, db	233	210	267
Dámvad, db	—	29	21
Óz, db	55	25	95
Vaddisznó, db	30	50	50
Összesen, db	317	314	433

Az adatok összehasonlításából kitűnik, hogy az 50 évvel ezelőtti állapothoz képest különösen az óz mennyisége több, de növekedett a szarvasállomány is.

A felújítások áttekintése
1891—1940

Időszak		Mesterséges úton				Természetes úton			
		Előírás, ha	Teljesítés		Időszaki éves átlag, ha	Előírás, ha	Teljesítés		Időszaki éves átlag, ha
			ha	%			ha	%	
1891— 1900	Vágások felújítása	104	87	84	8,7	126	95	75	9,5
	Tisztások								
	beerdősítése	196	126	64	12,6	—	—	—	—
	Pótlás	127	127	100	12,7	—	—	—	—
1901— 1910	Vágások felújítása	127	428	336	42,8	151	98	65	9,8
	Tisztások								
	beerdősítése	68	90	132	9,0	—	—	—	—
	Pótlás	82	119	145	11,9	—	—	—	—
1911— 1920	Vágások felújítása	242	*			234	*		
	Tisztások								
	beerdősítése	31							
	Pótlás	36							
1921— 1930	Vágások felújítása	—	—	—	—	217	177	82	17,7
	Tisztások								
	beerdősítése	21	16	76	7,6	—	—	—	—
	Pótlás	115	9	8	0,8	—	—	—	—
1931— 1940	Vágások felújítása	—	—	—	—	154	132	86	13,2
	Tisztások								
	beerdősítése	5	—	—	—	—	—	—	—
	Pótlás	109	74	68	7,4	—	—	—	—

* Vonatkozó időre csak az előírási adatok állnak rendelkezésre. A revíziós jegyzőkönyv nincs meg, így a teljesítésről nincs adat.

Az erdők állapotában bekövetkezett változások

A gazdálkodás irányainak és a főbb eljárások mennyiségi teljesítésének hatására az erdők állapotában bekövetkezett változások a következőkben foglalhatók össze.

Abszolút számokban az élőfakészlet 1953-ban több, mint 1891-ben volt: 1891-ben 338 883 m³, 1953-ban 414 307 m³. A korosztályok területi és fatömeg arányainak változását a *túloldali táblázat* mutatja.

3. táblázat

Erdősítés és felújítás (ha)
1953—1963

	Fiatalosok pótlása	Véghaszná- lati terület		Pusztavágás, bontási hézag		Újraerdősítés		Aláteljesítés nem vég- használati területen
		első kivétel	pótlás	első kivétel	pótlás	első kivétel	pótlás	
Előírás 10 évre, ha	93	133	—			32	—	98
Első 5 évi teljesítés, ha %	119	100	28	6	3	18	4	51
Feladat a második 5 évre	54	75	16	2	—	18		129

A korosztályok területi és fatömeg arányának változása (%)

Az üzemi- terv felvé- teli éve	Terület	Fatömeg	Terület	Fatömeg	Terület	Fatömeg	Terület	Fatömeg
	1—10 éves		11—20 éves		21—30 éves		31—40 éves	
1891	6,97	0,2	5,02	0,6	7,95	2,8	9,63	5,9
1911	27,76	1,6	9,98	3,9	5,21	3,0	0,01	—
1921	14,71	—	21,50	5,0	13,77	6,6	0,92	0,7
1953	10,10	0,2	11,01	1,6	8,69	2,6	16,33	11,4

Terület	Fatömeg	Terület	Fatömeg	Terület	Fatömeg	Terület	Fatömeg
41—60 éves		61—80 éves		81—100 éves		101— éves	
24,78	19,5	3,53	4,1	0,44	0,8	41,68	66,1
11,31	15,6	21,65	38,4	1,07	3,5	23,01	34,0
8,40	9,6	22,98	44,3	6,63	16,1	10,79	17,7
31,03	37,8	9,02	16,3	13,84	30,1	—	—

Mint a 4. táblázatból megállapítható, 1953-ra az üzemtervi felvétel szerint 101 évesnél idősebb korosztály már nem volt. A 81—100 éves korosztály területi aránya 13,4%-kal, fatömegaránya pedig 29,3%-kal több, mint 1891-ben volt. Ez arra mutat, hogy az eddigi fahasználat elsősorban a túltartott fatömegekre irányult.

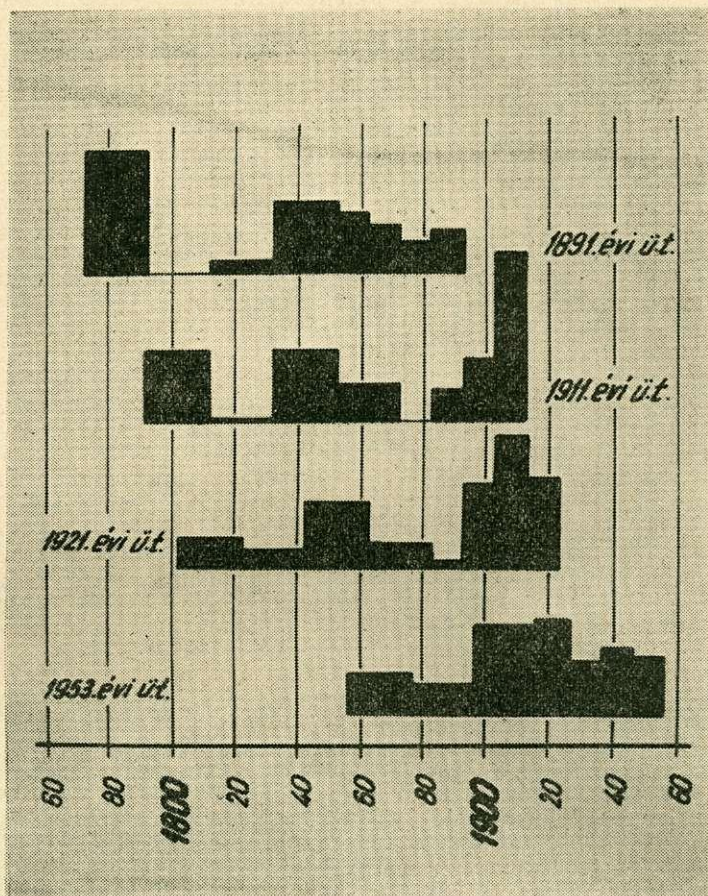
Ha az élőkészlet változását 40 éves korcsoportok szerint vizsgáljuk, azt állapíthatjuk meg, hogy a kitermelhető fatömeget adó 81 évesnél idősebb állományok alkotta korcsoport területi aránya 62 évvel ezelőtt 28,3%-kal, fatömegaránya pedig 36,8%-kal több volt, mint az állami első rendszeres üzemterv felvételekor. Ezzel szemben azonban 1953-ban a 41—80 éves korcsoport területi aránya 11,8%-kal, fatömegaránya pedig 30,5%-kal több, mint 62 évvel ezelőtt. A fiatalosok területi aránya 16%-kal több. Az élőkészletben 1953-ban mutatkozott többletet tehát a középkorú állományok és fiatalosok szolgáltatták.

A 2. ábra, amelyet Jérôme René főmérnök nyomán közlünk, a korosztályok területi arányának történeti változását az állományok keletkezési éve szerint mutatja. Mint látható, 1790—1830 között a felújítás csaknem teljesen elmaradt. A régi gazdasági iratok alapján arra lehet következtetni, hogy ez nem a fahasználatok abba-maradásával állott összefüggésben, hanem a terület nélküli válogató-szálalással. A későbbi években a korosztály-megoszlás rendszeres fahasználatokat mutat, a század vége felé csökkenő tendenciával, majd a századforduló és az első világháború éveit nagy fakitermelésekről tanúskodnak. Ezután a fahasználat területi nagysága állandósul.

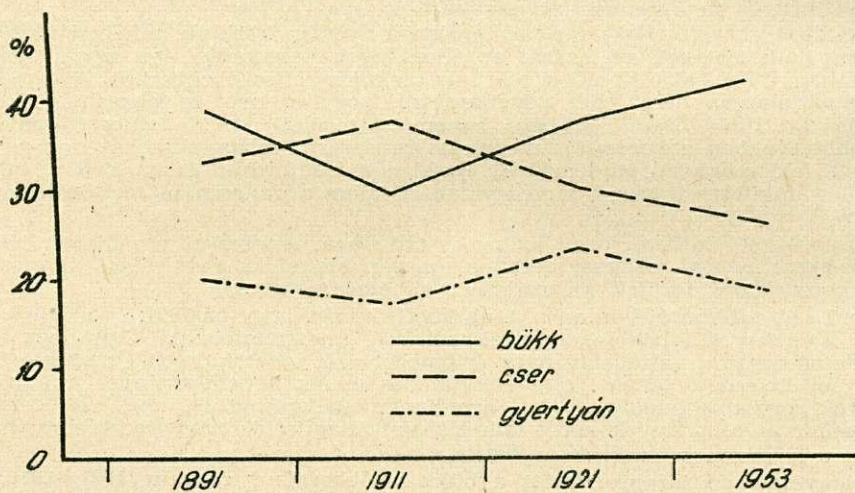
Az ábrán jól látható, hogy az ugori erdőkben, amelyeket a múltban térszakszással, egyszerű vágásozttással kezeltek, hogyan alakul ki a szabályos állapot. 1953-ban a korosztályok területi megoszlása csaknem szabályos.

Mind a 4. táblázatból, mind a 2. ábrából kitűnik, hogy az 1921. és az 1953. években az üzemtervek felvételekor az állományok „megfiatalodnak”. Minthogy az előhasználatok során a vastagabb, nagy fatömeget adó, tehát idősebb egyedeket termelték ki, feltételezhető lenne, hogy a fiatalodás ennek következménye. A korosztályviszonyok sorozatos feldolgozásakor azonban megállapíthattuk, hogy az üzemtervek készítésekor az állományok korát szándékosan állapították meg fiatalabbra, hogy az erdőket a fakészlet kimerülésétől védjék.

A tenyésztendő fajok között a bükk elsőbbségével csak az 1921—1930. évek revíziójában találkoztunk. Hivatalosan tehát ezzel az időszakkal vette kezdetét a bükkfatermesztés. A múltban a bükköt gyomfának tekintették és az 1911. évi üzem-

2. ábra

3. ábra

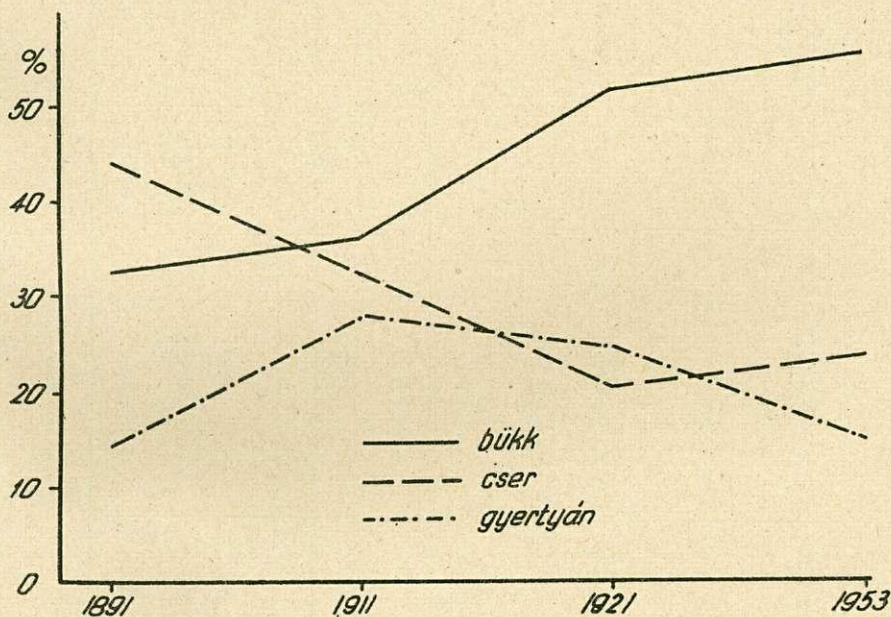
terv is jobb talajokról való kiszorítását írta elő. A 3. ábra szemléltetően mutatja be az ugodi erdő három fő fafaja területi arányának változását.

A bükk területi aránya 1911-re az ellene irányuló gazdasági tevékenység következtében az 1891. évi 39,0%-ról 29,8%-ra csökkent, majd a természetes felújítás előtérbe kerülésével rohamosan növekedett és 1953-ra 43,1% lett.

A cser területi aránya a legnagyobb mértéket 1911-re érte el (38,3%), ekkorra az ugodi erdők fő fafaja lett, de 1953-ra az 1891. évi 33,2%-ról 26,3%-ra csökkent. Idős állományait kivágták, a fiatalosokat nem ápolták.

A gyertyán 1953. évi területi aránya (19,2%) mintegy megegyezik az 1891. évivel (20,1%).

Az élőfakészletek fafajonkénti változásának vizsgálatakor azonnal szembetűnik a bükk fatömegének figyelemre méltó változása. A többi fafajjal összehasonlításban ezt a 4. ábra mutatja.

4. ábra

A bükk fatömegaránya 1953-ra a 62 évvel ezelőtti 32,5%-ról 55,2%-ra növekedett, tehát 22,7%-kal lett több. (Élőfakészlete abszolút számban 1953-ban 227 054 m³ az 1891. évi 108 995 m³-rel szemben.) A cser fatömeg aránya ezzel szemben 21,5%-kal kevesebb, a gyertyáné pedig az 1911. évi legnagyobb 28,1%-os arányról 14,9%-ra apadt.

Az élőfakészletben a bükk fatömegaránya korcsoportonként az alábbiak szerint változott (%):

Üzemterv felvételi terve	korcsoport			
	1—40 éves	41—80 éves	81 évesnél idősebb	Összesen
1891	6,5	11,8	14,2	32,5
1911	2,9	25,9	7,8	36,6
1922	3,9	28,4	19,5	55,7
1953	5,0	25,8	24,4	55,2

Katonavágás

1953								
Üzem- tervi jel	Fafaj	Elegy- arány %	Kor, év	Záródás %	m ³ /ha	Kitettség, erdőtípus	Üzem- tervi jel	Fafaj
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
39 c	ktT	2	95	90	6	D, DK 5—51° Ca B	36 a	B Gy
	Cs	4			14			
39 d	B	90	100	80	350	ÉK, DK 5—20° Ca B	400	Gy B
	Gy	7			29			
41 a	B	90	5	80	8	DK, ÉK 5—20° Ca B	41 a	B Gy
	Gy	10			3			
41 h	Cs	1	90—100	70	2	DK, ÉK 5—20° Ca B	41 a	B Gy
	B	63			190			
41 b	B	65	15	80	8	DK 5—20° Ca B	41 a	B Gy
	Gy	30			3			
41 g	Sz, Ju, H	9	90	80	27	DK 5—20° Ca B	41 a	B Gy
	B	27			82			
41 h	B	60	90	80	8	DK 15—20° Ca B	41 a	B Gy
	Gy	27			3			
41 b	H	5	10—15	80	1	DK 15—20° Ca B	41 a	B Gy
	Vf	5			1			
41 h	Lf, Ef	3	10—15	80	1	DK 15—20° Ca B	41 a	B Gy
	B	50			199			
41 b	B	50	90	80	199	DK 5—20° Ca B	41 a	B Gy
	Gy	34			130			
41 g	mK	1	10—15	80	3	DK 15—20° Ca B	41 a	B Gy
	Sz	2			6			
41 g	Ju	6	10—15	80	24	DK 15—20° Ca B	41 a	B Gy
	H	7			29			
41 g	B	65	10—15	80	8	DK 15—20° Ca B	41 a	B Gy
	Gy	20			2			
41 g	Nyi	5	10—15	80	2	DK 15—20° Ca B	41 a	B Gy
	Ev, Ff	5			2			
41 g	Vf, Lf	5	10—15	80	2	DK 15—20° Ca B	41 a	B Gy
	B	65			8			

állománytörténetéből

1921				1911					1891						
Elegy- arány %	Kor, év	Záródás %/o	m ³ /ha	Üzem- tervi jel	Fafaj	Elegy- arány %/o	Kor, év	Záródás %/o	m ³ /ha	Üzem- tervi jel	Fafaj	Elegy- arány %/o	Kor, év	Záródás %/o	m ³ /ha
10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.
60	75	—	164												
40	75		109												
				35	Gy B	70 30	65 65	80	138 59	143	Gy B	80 20	50 50	90	122 30
60	70	—	147												
40	70		98												
30	80	—	81												
70	80		189												

1953-ra tehát a 81 évesnél idősebb korcsoport fatömegaránya a 62 évvel ezelőttihez képest 10,2%-kal, a 41—80 éves korcsoporté pedig 14,0%-kal lett több.

Minthogy a vizsgált erdőköt szabályos vágássorrend (térszakozás) szerint kezelték, így az erdőbirtok középső, de még inkább az Öreg-hajszabarna, Katonavágás és Hamuház vidéke alkotta sáv bükköseinek növedékgyarapodása természetesen előidézhette a bükk fatömegtöbbletet.

A *bükkösök állománytörténeti vizsgálata* az elgyertyánosodott bükkösök fejlődésmenetét tárta fel. Kimutatta ugyanis, hogy Katonavágás és Hamuház vidéke 1891. évi osztagaiból, amelyekben ekkor bükkal elegyes és vele egykorú (30, 50 éves) gyertyánosok álltak (Gy 70%), vagy a bükk a gyertyánal azonos elegyarányban alkotott fiatal állományokat (Öreg-hajszabarna) a bükk 1953-ra túlsúlyba jutott és az ekkor 90—100 évesnek minősített erdőrészeket ha-onkénti fatömege 200—350 m³ között ingadozott. Ezek a területek feltételezhetően tarvágás után gyertyánosodtak el. A gyertyán — mint az üzemtervekben az elegyarány változása mutatta — általában 60 éves kora körül szorult ki az állományból (1921—1953 között), vagy természetes elhalás következtében, vagy annak a felújító vágásnak eredményeként, amelyet az 1920-as évektől végeztek, amikor a gyertyán a legnagyobb fatömeget adta.

Katonavágás és Hamuház vidéke 1891. évi 12 elgyertyánosodott bükkös osztagát vizsgáltuk (területük összesen 576 ha volt), amelyeket 1953-ban 32 erdőrészlet reprezentált. Helyszűke miatt a 32 erdőrészlet történeti fejlődésmenetét nem mutathatjuk be. Így csak a Katonavágás egyik osztagát vettük (I. vágássorozat 43. osztag), amely 79 ha területű volt (5. táblázat).

A többi elgyertyánosodott bükkös osztag történeti fejlődésmenete az 5. táblázatban közölttel azonos jellegű. Jellemző erdőtüpusuk a *Carex pilosa*-bükkös.

★

Az ugodi erdőzet erdeiben tehát az utóbbi 62 év folyamán jelentős változás ment végbe: az 1891. évi állapotra jellemző túltartott cserállományok fokozatosan felszámolásra kerültek, a cser tűzifatermelés elvesztette jelentőségét és a cseresítés felhagyásával, a természetes felújulásra támaszkodva a bükkfatermesztés került előtérbe. A bükk területi aránya az 1911. évi legkisebb 29,8%-ról 1953-ra 43,1%-ra, fatömegaránya pedig az 1891. évi 32,5%-ról 55,2%-ra növekedett. A cser területi aránya az 1911. évi legnagyobb 38,3%-ról 26,3%-ra, fatömegaránya pedig az 1891. évi 44,3%-ról 23,8%-ra csökkent.

Az élőfakészletben a kitermelhető fatömeget szolgáltató 81 évesnél idősebb állományok alkotta korcsoport területi aránya 28,3%-kal, fatömegaránya pedig 36,8%-kal több volt, mint az első rendszeres állami üzemterv felvételekor. A kitermelhető fatömeg 62 évvel ezelőtti nagy mennyisége arra mutat, hogy a termőhely nagy fa-termékumra képes. A gazdálkodás ezt kihasználni igyekezett. 1953-ra az élőfakészlet gyarapodott. Az 1953. évi korosztály-megoszlásból kitűnik, hogy az erdőzetben a 41—80 éves korcsoport fatömegaránya igen jelentős: 30,5%-kal több, mint 1891-ben. Az élőfakészletnek a fafajok korcsoportjai szerinti megoszlása azt mutatja, hogy 1953-ban a bükk 41—80 éves korcsoportjában a fatömeg 14%-kal, a 81 évesnél idősebb korcsoportjában pedig 10,2%-kal több, mint 1891-ben volt. De 1953-ra a 41—80 éves korcsoportban a cser fatömege ugyancsak növekedett: az 1911. évi 0,2%-ról 1953-ra 17,0%-ra nőtt. A gyertyán fatömege ugyanebben a korcsoportban csökkent. 1953-ban a kitermelhető fatömeget szolgáltató 81 évesnél idősebb korcsoport 30,1%-os fatömegarányából 24,4% bükkfa volt.

Megállapítható, hogy a vizsgált időszak alatt az erdőgazdálkodás általános iránya helyes volt.

Állománytörténeti vizsgálat céljára legalkalmasabbnak a félévszázaddal ezelőtt fiatal és középkorú állományok mutatkoztak, amelyek fejlődésmenete jól követhető. Ilyenek az Öreg-hajszabarna, Katonavágás, Hamuház vidékének elgyertyánosodott bükköse. Az állománytörténeti vizsgálatok feltárták a gyertyános bükkösök történeti fejlődésmenetét, rámutattak arra, hogy itt az 1953-ra kialakult 90—100 éves átlagkorú erdőrészekben a bükk túlsúlyba került és jelentős hektáronkénti fatömeget ért el.

Végül az ugodi erdők gazdaságtörténeti vizsgálata annak a következtetésnek levonását engedi meg, hogy az erdőgazdaságban — ahol a termelési időszak hosszú — a gazdálkodás hatékonyságának megítélésére legkézenfekvőbb módszer a gazdasági okmányok adatain alapuló összehasonlító történeti vizsgálat.

IRODALOM

1. Keresztesi B. (1959): A sárvári erdők története. Erdészeti Kutatások. 1:1—55.
2. Majer A. (1955): A Magasbakony termőhelyfeltárásának eredményeiből. Erdészeti Kutatások. 2:55—74.

3. *Majer A.* (1956): A termőhelyfeltárás és a gyakorlat a Magas-Bakonyban. MTA Agrártudományok Osztályának Közleményei, 8. 3—4: 439—444.
4. *Majer A.* (1962): Erdő- és termőhelytipológiai útmutató. Országos Erdészeti Főigazgatóság.
5. *Márkus L.* (1962): Az Erdészeti Tudományos Intézet munkája az ugodí kísérleti erdészetben. Az Erdő, 11. 7:323—326.
6. *Witt L.* (1951): A Bakonyvidék erdőművelési feladatai, különös tekintettel fenyőerdőink területének gyarapítására. Agrártudomány, 3.8: 402—404.

Колошвари С: ИЗ ИСТОРИИ УГОРСКИХ ЛЕСОВ.

Для части угорских лесов размером в 2400 га, производственные планы, составленные в 1891, 1911, 1921 и 1953 годах и ревизии их содержат данные, пригодные для полезных аключных. По ним можно проследить, что первоначально в 41,7% -ах эрелых, и даже переэрелых лесостоях, как возникло нормальное состояние и как увеличился запас древесины на корню на площади лесостоев с сомкнутостью ниже 50%, как изменился состав древесных пород с изменением цели производства. Исследование дает основу для оценки эффективности проведенных методов хозяйствования, для формирования дальнейших методов.

Kolossváry, Sz.-né: AUS DER GESCHICHTE DER WÄLDER VON UGOD.

Über einen 2400 ha grossen Teil der Wälder von Ugod enthalten die Forsteinrichtungswerke von den Jahren 1891, 1911, 1921 und 1953 sowie ihre Zwischenrevisionen vergleichbare Angaben, aus denen interessante und nützliche Schlüsse gezogen werden können. Aus diesen Angaben kann verfolgt werden, wie sich aus den ursprünglich bis 41,7% hiebsreifen und überalterten Beständen ein normaler Zustand entwickelte, wie sich der Holzvorrat an Stelle der in 50% bestockten Bestände, die 47,9% der Waldfläche einnahmen, stets erhöhte und wie sich die Holzartenzusammensetzung mit der Aenderung der Produktionsziele veränderte. Die durchgeführte Untersuchung reicht eine gute Grundlage zur Beurteilung der Wirksamkeit der angewandten Wirtschaftsmethoden und zur Entwicklung neuer Methoden.

Negyven éves az erdészeti szikkutatás

Kereken negyven esztendeje annak, hogy az első világháborúval együtt erdeink zömét vesztett ország erdészetének akkori lánglelkű vezetője — *Kaán Károly* — új utat mutatott a fahiány leküzdésére: a Nagy Magyar Alföld mezőgazdaságilag alig hasznosított térségeinek beerdősítését.

Az itteni szikes és homoki termőhelyek addig az erdészet szűzterületei voltak. Beerdősítésükhöz hiányzott minden tapasztalat. De *Kaán* nemcsak ötletet adott, megteremtette a megvalósítás anyagi és szellemi előfeltételeit is. Ennek során hozta létre 1924-ben a püspökladányi puszta birkalegelőn a szikkísérleti telepet és bízta a kutatás megindítását *Magyar Pálra*, az akkor fiatal erdész-kutatóra.

A munka megindult, csakhamar jelentkeztek az eredményei is, és most 40 év után, 1964. októberében a Magyar Tudományos Akadémia és az Erdészeti Tudományos Intézet által rendezett tudományos értekezlet résztvevői világra szóló sikert könyvelhettek el.

Mint házigazda az összejövetelen elsőnek *dr. Keresztesi Béla*, az ERTI igazgatója üdvözölte a mintegy 60 főnyi résztvevőt és nyitotta meg az értekezletet. A kísérleti állomás 40 éves munkáját ezután *dr. Tóth Béla* tudományos főmunkatárs, az állomás vezetője ismertette. Öszinte elismeréssel és a nagy elődnek kijáró tisztelettel vázolta *Magyar Pál* úttörő munkáját, az első kísérleteket, az ezekből levont első következtetéseket, a gyakorlati munkához adott első útmutatást. A kísérleti telep fennállásának felényi ideje alatt állott *Magyar Pálnak* először közvetlen vezetése, majd csupán irányítása alatt. Ez utóbbi időszakra esik *Tury Elemér* munkássága, aki a telep vezetőjeként üzemi méretűre fejlesztette az első kisparcellás kísérleti telepítéseket. Az ő nevéhez fűződik az erdészeti szikkosztályozási rendszer megalkotása. Ez adta az első megbízható alapot az üzemi szikkfásításhoz. A második világháború nemcsak megakasztotta a további munkát, de el is pusztította az addigi munkára vonatkozó jegyzetanyagot. Így az 1953-ban történt újraindítás nehéz helyzet elé állította az előadót, akinek vezetése alatt áll azóta is az időközben kísérleti állomássá szervezett intézmény.

Tóth Béla vezetése alatt az Állomás működési területe a telepén túlnőtt az Alföld valamennyi kötött, illetve szikes talajú erdőgazdasági tájára és feladatköre is jelentékenyen kibővült a tájkutató jellegnek megfelelően. Eppen az Állomás eredményei által megalapozott gyakorlati szikkfásítás jelentősen megnövekedett munkája egyre újabb feladatok megoldását igényeli. Az öntözéses gazdálkodás nagyméretű fel-